

Teatrul rominesc peste hotare

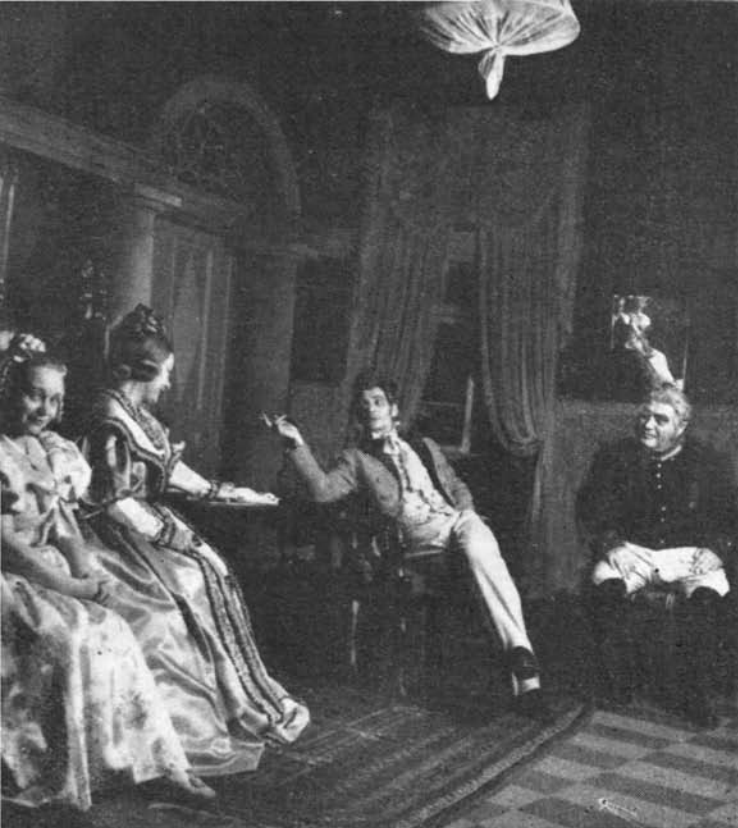

Într-una din cuvântările sale, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spune : „Schimbările profunde care au avut loc în ultimii ani, strălucitele succese ale poporului român în domeniul economiei, culturii, ridicării nivelului de trai, activa manifestare a Republicii Populare Române în toate problemele fundamentale ale politicii externe au determinat o radicală schimbare a situației României în viața internațională, sporirea prestigiului ei pe arena mondială“.

Într-adevăr, țara noastră a căpătat o importanță tot mai mare în ochii lumii întregi. În anii puterii populare — în numai douăzeci de ani — schimbându-ne radical viața, am parcurs distanța uriașă care desparte periferia anonimă de circuitul intens al marilor capitale. Odată cu înlăturarea exploatării omului de către om și consolidarea industriei naționale, ne-am câștigat un loc printre popoarele civilizate.

Pe vremea burgheziei, mărfurile de orice soi, importate din Occident, erau singurele căutate. În afară de făină, mălai și poate cartofi, tot ce nu era marcat *made in France, in England, sau in Germany*, era rareori apreciat. Eticheta *made in Rumania* nu apăruse. Inscripția mică, abia observată, sau placa metalică imprimată pe care o poartă azi uneltele, mașinile sau stofele ieșite din fabricile noastre, sînt un semn pe care consumatorii îl caută, căci a devenit un indiciu de garanție. Burghezia privea cu scepticism și neîncredere tot ce ieșea din mîinile muncitorilor sau era produs de mîntea intelectualilor romîni. Deși mulți dintre aceștia au reușit să se impună dincolo de hotare. Amintim doar de De Max, Maria Ventura și Yonnel — singurii societari ai Comediei Franceze a căror limbă maternă nu era cea a lui Molière. Alături de ei, mai sînt însă atîtea nume rămase celebre. Dar aceste cazuri au fost accidente, împrejurări întîmplătoare. Abia după revoluție am cîștigat dreptul de a ne mîndri cu realizările noastre. Exponatele romînești la tîrgurile și expozițiile internaționale sînt premiate. În standurile de cărți ale librăriilor din Paris se află volume iscălite de Sadoveanu, Arghezi, Zaharia Stancu. Concertele dirijate de George Georgescu, interpretate de soliștii Ion Voicu sau Valentin Gheorghiu și de Filarmo-nica din București, au fost îndelung aplaudate pe toate meridianele. Turneele peste hotare ale Teatrului de Operă și Balet și ale ansamblurilor de dansuri și cîntece populare romînești au fost triumfale. Dreptul nostru la mîndrie nu a fost numai cucerit, ci și verificat.

Cine nu-și amintește emoția și febrilele pregătiri dinaintea primului turneu peste graniță al Teatrului Național, în iunie 1956 ? Sau tragul actorilor ce aveau să înfrunte publicul parizian ? De pe vremea domniței Ralu, de la începuturile teatrului în țara noastră, exista o anumită mentalitate cu privire la imposibilitatea vreunei comparații între teatrul rominesc și cel francez. Ce experiență temerară să joci pe scena Teatrului Națiunilor *Scrisoarea pierdută* și *Ultima oră* ! Și iată

Eugenia Popovici (Maria Antonovna), Silvia Fulda (Anna Andreevna), Radu Beligan (Flestakov) și Al. Giugaru (Primarul), în spectacolul Teatrului Național „I. L. Caragiale” cu Revizorul de N. Gogol. Moment din turneul românesc la Moscova

cum au salutat jurnalele din Paris prima „ieșire în lume” a spectacolelor românești : „Jocul actorilor este atât de plin de vervă, atât de savuros, încât ai impresia că înțelegi tot, chiar atunci când nu înțelegi nimic... O trupă ca asta, putem s-o spunem fără ocol, nu mai vedem în zilele de azi. Iată reprezentația cea mai strălucită pe care ne-a oferit-o festivalul de la Teatrul „Sarah Bernhardt”. O astfel de reprezentație justifică ea singură festivalul din Paris, dacă ar mai fi nevoie să fie justificat”. (Marcelle Capron, „Combat”).

„Este o mare plăcere să poți semnala o trupă de teatru de mîna întii, probabil una din cele mai bune din Europa, una din cele mai complete la ora actuală : aceea a Teatrului Național din București. Ea ne-a oferit, una după alta, două lovituri : *Scrisoarea pierdută* a celebrului dramaturg Ion Luca Caragiale și *Ultima oră* a lui Mihail Sebastian, două seri cu totul remarcabile, ce ne-au evocat timpul fericit cînd la Paris se juca comedie, ca nicăieri în lume.” (André Paul Antoine, „l'Information”)

„Aveai impresia că ai fi la o foarte bună reprezentație a lui De Flers și Cail-lavet, jucată de o trupă cum nu mai sînt azi, trupa Teatrului Variété, de pildă. Dar aș fi nedrept. Adevărul este că gîndul se ducea mai degrabă spre cele mai izbutite seri ale Comediei Franceze ; cu mai puțină rigiditate, cu mai puțină înțepeneală.” (Georges Lerminier — „Le Parisien”)

Sub titlul „La festivalul de la Paris O *scrisoare pierdută* constituie un triumf al teatrului românesc”, Guy Leclerc scria în „l'Humanité” : „Ce poate fi mai plăcut decît o piesă de teatru care are conținut și te face să rîzi?... Ah, dacă autorii noștri progresiști de azi ar putea să-și încerce forțele în satiră... și să reușească la fel de bine !”.

Un an mai tîrziu, la festivalul de la Venetia, în țara lui Goldoni, spectacolul *Bădăranii*, montat la București, a luat premiul întii. Ernest Hemmingway, care a

asistat la una din reprezentații, a declarat : „Spectacolul românesc a fost magnific !”
Intreaga presă italiană s-a întrecut în elogii.

În 1958, Teatrul Național „Ion Luca Caragiale” a prezentat la Zaporojie, Moscova și Chișinău, *O scrisoare pierdută* de Caragiale, *Revizorul* de Gogol, *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian, *Bădăranii* de Goldoni și *Anii negri* de Baranga și Moraru ; iar în 1963, trupa Teatrului de Comedie a jucat la Moscova și Leningrad *Prietenă mea Pix* de V. Em. Galan, *Șvejk în al doilea război mondial* de B. Brecht și *Umbra* de Evgheni Șvart.

Publicul sovietic, cald, dar deosebit de exigent, a primit spectacolele românești cu ovații, iar oamenii de teatru din Moscova și Leningrad au folosit numai superlative în aprecierile lor. Cu adâncă emoție își amintesc interpreții români ai *Revizorului*, seara zilei de 5 octombrie 1958 care — după cum scria Sică Alexandrescu din Moscova — „va rămâne o dată de neuitat în viața noastră”. După spectacol, Vera Mareșkaia a mărturisit : „Acum, după ce reprezentația a luat sfârșit, vă pot spune că am considerat venirea voastră la Moscova, cu *Revizorul*, o adevărată nebunie. *Revizorul* e cunoscut aici pînă și de copii. Au fost văzute zeci și sute de montări ale acestei piese. Ne gîndeam îngroziți ce veți face. Ne-ați oferit un *Revizor* admirabil, ați obținut o adevărată victorie. Niciodată nu mi-aș fi putut închipui că un popor a cărui limbă este atît de diferită de limba rusă, va putea pătrunde așa de adînc spiritul gogolian”.

Cronicile de a doua zi vesteau : „*Revizorul*, așa cum l-a jucat Teatrul „Ion Luca Caragiale”, este o operă monumentală, care înscrie o pagină nouă în istoria acestui spectacol”. „Hlestakcv, așa cum l-a interpretat Radu Beligan, este o expresie a perfecțiunii artistice”. Toată Moscova teatrală spunea că „au venit bucureștenii cu un *Revizor* extraordinar”. Personalități de seamă, ca Zavadski, Markov, Tariov, Stein, Toporkov, afirmau că de multă vreme nu-și aminteau un Hlestakov de această valoare. Pentru *Scrisoarea* și *Bădăranii* acest turneu a însemnat un nou succes internațional ; *Steaua fără nume*, *Anii negri* și *Prietenă mea Pix* au făcut cunoscute publicului sovietic piese din dramaturgia originală contemporană. Iar seara în care la Leningrad — orașul lui Evgheni Șvart — s-a jucat *Umbra* a fost tot atît de emoționantă pentru tînăra trupă a Teatrului de Comedie din București, ca aceea în care la Moscova a avut loc spectacolul Naționalului cu

Scenă din spectacolul de la „Wiener Boulevard Bühne cu piesa lui Al. Voitin, Oameni care tac

Revizorul. Interpreții **Umbrei** din Leningrad — spectacol cu care se se mirește teatrul de comedie leningrădean — au declarat că pentru ei spectacolul românesc a fost o adevărată lecție de artă, o demonstrație a felului în care textele valoroase își pot oricând și oriunde găsi o interpretare contemporană.

Păpușile și marionetele Teatrului „Tândărică” au și ele la activul lor nenumărate turnee în străinătate: prezent în 1955 la Festivalul de la Varșovia, în 1957 la cel de la Moscova, în 1960 la Bochum, apoi din nou la Varșovia în 1962, ele au raportat adevărate victorii artistice. Cît privește cele două festivaluri internaționale de la București — mai 1958 și septembrie 1960 — la care Teatrul „Tândărică” s-a prezentat cu *Mina cu cinci degete* de Mircea Crișan și Al. Andi, obținând medalia de aur și Marele Premiu al Festivalului (1958), și cu *Micul prinț* (1960), iată doar câteva din aprecierile apărute în presa internațională:

„Cel mai emoționant, cel mai palpant și probabil cel mai important eveniment în cadrul teatrului de păpuși mondial al secolului nostru — dacă nu al tuturor timpurilor — a avut loc la București, în România de la 5 mai pînă la 1 iunie 1958”. (Romain Proctor, vicepreședintele prezidiului UNIMA, „Puppetry Journal”)

„În ceea ce privește Teatrul „Tândărică”, nici o ezitare nu a fost posibilă. Activitatea colectivă a acestui ansamblu s-a dovedit desăvîrșită din toate punctele de vedere.” („Times”)

Turneele Teatrului „Tândărică” în R. S. Cehoslovacă, în U.R.S.S., în R. D. Germană au stîrnit un cor de laude. „Mulțumim călduros poporului român pentru că ne-a dat posibilitatea să cunoaștem și să apreciem o formație atît de valoroasă” (extras dintr-un articol apărut în „Journal du Caire” 14.I.1958). „Faptul că păpușarii de la „Tândărică” sînt considerați printre cei mai buni din lume își are deplină îndreptățire.” (Extras dintr-un articol apărut în „Remscheider Generalanzeiger”, nr. 62 din 14.III.1960 din R.F.G.).

În urma turneului din Egipt, artiștii romîni au fost solicitați să sprijine cu experiența lor înființarea unui teatru de marionete la Cairo. Mînuitoarea Dorina Tănăsescu, artistă emerită, și pictorul scenograf Ioana Constantinescu, și un an mai tîrziu (1959) Mioara Buiescu, pictor scenograf, și Eugenia Dumitriu-Popovici, artistă mînuitoare, împreună cu regizoarea Margareta Niculescu, artistă emerită, au îndrumat primii pași ai teatrului de marionete din Cairo.

Ieșite din „lunga noapte de apăsare și suferințe neînchipuite”, cum numește Camil Petrescu perioada în care România a fost orînduită de burghezie și moșierime, cultura și teatrul românesc și-au dobîndit un mare și meritat prestigiu peste hotare. „România are acum un teatru cu care s-ar putea mîndri orice țară”, a constatat regizorul englez Ben Levy care a vizitat Bucureștiul cu cîțiva ani în urmă. Constatări asemănătoare au făcut mai toți specialiștii care au asistat la spectacolele romînești. Astfel, cu ocazia întîlnirii din cadrul Institutului Internațional de Teatru care a avut loc recent la București, o seamă de personalități marcante din lumea întreagă și-au mărturisit entuziasmul pentru școala dramatică romînească și pentru calitățile teatrului nostru, activ, popular, în care comorile unei tradiții seculare se îmbină în mod creator cu tendința de înnoire. „Bucureștiul este un mare oraș... care începe să te intereseze din prima clipă, în primul rînd prin cultură”, scrie Jan Kopecky („Rude Pravo” din 7.VI.1964) „...Din ceea ce citisem știam că aici teatrul este matur și viu, deși mai degrabă conservator... Dar singele tînar pătrunde în teatrele mari, iar polemica cu convenționalismul are un caracter creator. Tinerii artiști nu se îndeletnicesc numai să dărîme, ci și să construiască.” În declarațiile făcute, oaspeții noștri și-au exprimat bucuria de a fi văzut în România spectacole care ar face cînte oricărui metropole din lume și actori a căror măiestrie și talent rivalizează cu al marilor celebriități mondiale, ca Laurence Olivier sau Jean Louis Barrault. Aceleași impresii a produs mișcarea noastră teatrală și asupra actorilor teatrelor Atelier, De la Cité, T.N.P., Royal Shakespeare Company, Comedia Franceză, cu ocazia turneelor lor la București.

Traduceri admirabile ale pieselor romînești clasice și contemporane au făcut posibilă montarea lor pe toate meridianele. Dacă în trecut Caragiale era socotit prea autohton pentru gustul „elitei” din țara noastră, în ultimii ani *Scrisoarea pierdută* a fost aplaudată la Dresda, Milano, Sofia, Paris, Lima, Anvers, Tampere, Buenos Aires, Londra, Manchester, Istanbul, Tokio. Iar piesele lui Mihail Sebastian s-au jucat la Paris, Viena (*Ultima oră*), Tbilisi, Leningrad (Teatrul de Dramă) și în Polonia (*Steaua fără nume*). În vreme ce *Citadela sfărîmată* de Horia Lovinescu a fost montată la Havana, la Potsdam, Tsien Tsin, Moscova, *Oameni care tac* de Voitin la Viena, *Celebrul 702* de Al. Mirodan la Moscova, Varșovia,

Cella Dima (Margarita), Al. Giugaru (Lunardo), Silvia Dumitrescu (Marina), G. Colboreanu (Simon), Gr. Vasiliu-Birlic (Caucclano), Tanța Cocca (Felice), mulțumind publicului venețian, la sfârșitul spectacolului Bădăranii de Goldoni

Titanic Vals de Tudor Mușatescu în interpretarea Teatrului Armatei de la Moscova

Havana și în studiourile de televiziune din Budapesta. Romancierul englez Graham Greene a anunțat în presă că pregătește o adaptare a *Celebrului 702* în limba engleză. Opere iscălite de Victor Eftimiu, Alexandru Kirițescu, Aurel Baranga etc. figurează în repertoriul teatrelor din țări vecine sau foarte depărtate.

La afirmarea dramaturgiei noastre originale peste hotare, au contribuit în bună parte montările făcute de regizorii romini în străinătate. Sică Alexandrescu a pus în scenă cu mult succes *Scrisoarea pierdută* în Belgia, Finlanda și Polonia, L. Giurchescu a pregătit pentru spectatorii berlinezi *Băiatul din banca a II-a* de Al. Popovici, la Theater der Freundschaft; Miron Niculescu a supervizat *Titanic Vals* în Ungaria, Margareta Niculescu a pus în scenă *Mina cu cinci degete* la Sofia, Ion Cojar, *Ziaristii* de Mirodan la Sofia și *Adam și Eva* de Baranga la Russe. Regizorii s-au străduit ca spectacolele lor, în ciuda faptului că erau vorbite în limbi felurite, să fie manifestări de artă românești care să dea publicului din țări străine posibilitatea să se apropie de specificul nostru național.

Prestigiul pe care l-a dobândit teatrul românesc în ultimele două decenii se datorează în primul rînd partidului și politicii sale de promovare a artei și culturii. Artiștii avînd existența asigurată, își concentrează forțele asupra creației lor. În teatrele întreținute de stat, a dispărut noțiunea de comercializare a artei. Lupta nu se mai duce pentru bani, ci pentru ridicarea nivelului artistic. În țările capitaliste, condițiile oferite în R.P.R. oamenilor de teatru par un ideal aproape irealizabil. În luna mai 1964, într-un interviu apărut în „Times”, în care Radu Beligan vorbea despre organizarea teatrului în țara noastră, gazetarul englez care comenta răspunsurile și făcea neconștient comparație între informațiile primite și situația teatrelor în Anglia, se arăta uluit de înfăptuirile realizate în țara noastră în acest domeniu, și se întreba dacă englezii n-ar putea învăța de la romini cum să-și organizeze și să-și administreze instituțiile artistice.

Actorul în România — ca de altfel în toate țările lagărului socialist — a încetat de a avea un loc umil, în marginea societății. Prețuit și iubit de oamenii muncii, el a devenit un cetățean demn și conștient al patriei sale. Meșteșugul actoricesc nu mai este privit drept un „dar natural de a distra”, ci e considerat. așa cum se cuvine, o meserie ca toate meseriile, ca cea de medic sau inginer, de pildă, o meserie, care cere cunoașterea și pătrunderea unor legi științifice, deprinderea de a gândi și asimilarea unei vaste culturi. Răspunzînd acestor cerințe, Institutul de teatru promovează an de an profesioniști temeinic pregătiți. Organizarea și înzestrarea acestui institut au entuziasmat pe toți specialiștii de peste hotare care l-au vizitat. „De-ar exista și în Franța o asemenea școală”, a exclamat Jean Darcante, secretarul general al I.T.I.-ului, ieșind dintr-o sală în care se preda măiestria actorului. Dar nu numai el, ci o sumedenie de pedagogi cu renume mondial, cum ar fi de pildă Mișel Saint Denis, inspector general al Învățămîntului artistic în Franța și codirector la Royal Shakespeare Company, au făcut declarații asemănătoare.

Prestigiul cîștigat de cultura românească în ansamblul culturii universale este și rezultatul consecvenței politicii externe a statului nostru, care socotește schimburile valorilor culturale dintre state, indiferent de orînduirea lor socială, drept o contribuție la cauza colaborării și apropierii între popoare. Statul nostru folosește cu eficacitate multiple posibilități de a face cunoscute valorile culturii românești — cum ar fi, în domeniul teatrului, turneele peste hotare, expozițiile de teatru și scenografie, vizite reciproce, participarea la congrese internaționale etc. — care constituie căi de propagare în străinătate a realizărilor noastre. La congresele și colocviile I.T.I.-ului de la Helsinki, Viena, Atena, Bruxelles, Tokio, Varșovia, București, cuvîntul delegaților romini a fost ascultat cu din ce în ce mai multă atenție. De curînd, România a fost cooptată în comitetul executiv al Institutului Internațional de Teatru, fapt care dovedește în chip concret, ponderea pe care teatrul nostru a cîștigat-o în mișcarea teatrală mondială.

Dana Crivăț

19

